

Машинобудівні підприємства України повинні вибудовувати свою систему, яка б максимально враховувала особливості її діяльності та об'єктивні економічні реалії.

Остапенко А.Л., магістрант
Загреба І.Л., канд. екон. наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький

ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Розглянуто форми соціального захисту та їх особливості. Проаналізовані статті зведеного бюджету України, які стосуються фінансування соціального захисту населення. Запропоновані напрямки вирішення проблем фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Питанням фінансового забезпечення соціального захисту населення приділяється недостатня увага. Станом на сьогоднішній день, як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин, залишаються невирішеними цілий ряд проблем, що негативно позначається на соціально-економічному розвитку країни. У державі недостатньо розвинута система фінансування соціального захисту, розробка фінансової політики здійснюється без належного обґрунтування, фінансової та організаційно-правової бази.

Суть соціального захисту, його умови та принципи розглядаються в роботах як вітчизняних (О. Макарова, В. Опарін, С. Синичук, В. Бурак, В. Скуратівський, О. Палій, П. Шевчук), так і зарубіжних вчених (В.В. Антропов, В.Д. Роїк, Є.І. Холостова, Х. Ламберт С.В. Шишкін, М.А. Кричевський, Денні П'єтерс та ін.). Незважаючи на велику кількість наукових праць з даної теми, на сьогодні немає чіткої теоретичної моделі фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Метою даної роботи є аналіз стану соціального захисту в Україні, його фінансування, показників системи соціального захисту населення, визначення основних напрямів та вирішення проблем соціальної політики.

Узагальнивши існуючі теоретичні розробки, можна сказати, що соціальний захист населення - це система заходів правового, соціально-економічного й організаційного характеру, що гарантується та реалізується державою для досягнення гідного життя людини, тобто його матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства. Метою соціального захисту є:

а) забезпечення рівня життя непрацездатних громадян, не нижчого від прожиткового мінімуму, встановленого державою;

б) попередження соціальної напруженості в суспільстві, яка може бути зумовлена мовною, расовою, культурною, релігійною чи соціальною нерівністю.

Дуже важливе значення при розгляді соціального захисту населення має аналіз його змісту. Формами соціального захисту є загальнообов'язкове соціальне страхування, державне забезпечення, соціальна допомога та соціальна підтримка.

Соціальна допомога полягає у наданні матеріальної допомоги та пільг громадянам незалежно від їх доходів на підставах та в розмірах, визначених

законодавством за рахунок Державного та місцевих бюджетів.

Соціальна підтримка - система заходів щодо надання за рахунок місцевих бюджетів допомоги у грошовій або натуральній формі, соціальних послуг і пільг сім'ям і громадянам, які опинились в скрутних життєвих обставинах та самостійно не можуть вийти з цього становища.

Державне забезпечення (пенсійне забезпечення) - надання медичних послуг та соціальної допомоги військовослужбовцям, працівникам органів внутрішніх справ, компенсацій та пільг громадянам, що потерпіли від техногенних та екологічних катастроф, медичне обслуговування за рахунок Державного бюджету.

Загальне обов'язкове соціальне страхування - включає матеріальне забезпечення та надання соціальних послуг громадянам у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, старості за рахунок коштів Національного фонду соціального страхування.

Фінансове забезпечення соціального захисту в рамках зазначених форм має свої особливості, які проявляються як у формуванні, так і у використанні фінансових ресурсів. Загальні відмінності між цими трьома формами показано на рис. 1.

Соціальний захист			
	Соціальне страхування	Соціальне забезпечення	Соціальна допомога
Основні інструменти формування фінансових ресурсів	Страхові внески фізичних та юридичних осіб з фонду оплати праці	Загальнодержавні та місцеві податки та збори	Загальнодержавні та місцеві податки та збори, кошти благодійних організацій
Способи акумулювання фінансових ресурсів	Позабюджетні цільові фонди соціального страхування	Державний та місцевий бюджети	Державний та місцевий бюджети, благодійні фонди
Умови та порядок використання фінансових ресурсів	Соціальні виплати застрахованим особам у випадках, передбачених чинним законодавством або договором страхування	Виплати, визначені чинним законодавством без наявності сплати будь-яких внесків чи платежів	Надання матеріальної допомоги або послуг нужденним верствам населення

Рис. 1. Характеристика форм соціального захисту населення

Основними джерелами фінансування заходів соціального захисту та соціального забезпечення в Україні є кошти державного і місцевих бюджетів. Видатки державного бюджету мають тенденцію до зростання (табл.1).

Таблиця 1

Показники виконання Державного бюджету України за видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення

	2012	2013	2014
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, млрд. грн.	75,3	88,5	80,5
Видатки державного бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), всього, млрд. грн.	395,7	403,5	430,1
Питома вага видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків, %	19,0	21,9	18,7

Соціальну допомогу можна поділити на два основних види: державну та недержавну. Державна соціальна допомога фінансується переважно за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Недержавна соціальна допомога надається певним верствам населення за рахунок різноманітних благодійних фондів. Щороку більше 20% державного бюджету витрачається на фінансування програми "Соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні", якою передбачено надання найуразливішим верствам населення передбачених законодавством соціальних виплат. Проте зростання частки видатків на соціальний захист не супроводжується істотним підвищенням соціальних гарантій. Адже велика частина коштів йде на пільги та субсидії. Нестача коштів на фінансування програм соціального захисту і соціального забезпечення пояснюється, тим, що діюча система пільг є фінансово необґрунтованою, непрозорою і соціально несправедливою. Неефективність використання коштів, які виділяються, призводить, до погіршення ситуації в країні, поширення невдоволення та соціального напруження серед населення.

На даному етапі система соціального захисту населення має низку проблем практично по усіх напрямках своєї діяльності. До основних проблем у сфері соціального захисту та соціального забезпечення в Україні відносять наступні:

- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками так і окремими соціальними установами;
- недоліки в системі державного контролю за використанням бюджетних ресурсів;
- недостатня ефективність управління розподілом фінансових ресурсів у сфері соціального забезпечення;
- швидке зростання вартості послуг у сфері культури, освіти, охорони здоров'я;
- недостатність коштів, необхідних для забезпечення фінансування сфери соціального захисту в повному обсязі;
- наявність значної кількості пільг, що використовуються не для фінансової підтримки незахищених верств населення.

Пріоритетними напрямками вдосконалення системи соціального захисту та

соціального забезпечення населення в Україні є:

- забезпечення адресного характеру соціального захисту незахищених верств населення;
- вдосконалення нормативно-правової бази соціального захисту населення;
- сприяння зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць та збереження існуючих, запровадження заходів щодо детінізації доходів населення;
- перегляд системи критеріїв та підстав, за якими громадянам надають пільги та призначають соціальні виплати;
- підвищення ефективності виконання міжнародно-правових зобов'язань у сфері вдосконалення державної системи соціального захисту;
- забезпечення прозорості і координації під час фінансування усіх державних програм соціального спрямування;
- перегляд системи критеріїв щодо надання пільг соціально незахищеним громадянам;
- оптимізація мережі розпорядників бюджетних коштів;
- посилення принципу адресності при призначенні та наданні соціальних допомог.

Оцінка бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення говорить про те, що існує певне недофінансування, а також спостерігається неефективне використання бюджетних коштів, що направляються в дану сферу. Тому, в нинішніх умовах соціально-ринкової трансформації необхідно удосконалювати механізм бюджетного забезпечення соціальної сфери. Також не можна залишати без уваги порядок планування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення. Певною мірою цього можна досягти за допомогою пошуку нових джерел фінансування. Необхідною також є оптимізація мережі розпорядників бюджетних коштів, що дозволить забезпечити цільовий розподіл бюджетних фінансових ресурсів та підвищить рівень бюджетного контролю за використанням цих коштів.

Література

1. Ковальська Е. М. Соціальний захист населення України: стан, проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / Е.М.Ковальська.- Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/5_101864.doc.htm
2. Мальований М. І. Теоретичні основи фінансового забезпечення соціального захисту / М. І. Мальований // Формування рин-кових відносин в Україні. – 2012. – № 5. – С.174-185.
3. Павлюк К. В. Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні / К. В. Павлюк, О. В. Степанова // Фінанси України. – 2012. – № 4. – С. 94-99.
4. Писаревська А. К. Актуальні питання фінансування галузей соціальної сфери / А. К. Писаревська // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. - № 24. – С. 97-99.
5. Висновки за результатами аналізу та експертизи проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік». – К. : Рахункова палата, 2015. – 45 с.